

Citation style

Blechová, Lenka: Rezension über: Gian Luca Potestà, Poslední Mesiáš. Proroctví a panovnická svrchovanost ve středověku, Praha: Argo, 2017, in: Český časopis historický, 2018, 2, S. 582-583, DOI: 10.15463/rec.1737014472

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

ZPRÁVY O LITERATUŘE

Středověk

Drahomír SUCHÁNEK –
Václav DRŠKA

Církevní dějiny. Antika a středověk

Praha, Grada 2013, 432 s.,
ISBN 978-80-247-3719-5.

Přehledově pojatá publikace přináší základní shrnutí církevního vývoje od počátků křesťanství až přibližně do konce 15. století. Autoři si vytkli za cíl nabídnout co nejúplnější pohled na problematiku církevních dějin, čemuž odpovídá zvolená forma i obsah výkladu, který nemá ambice přinést nová zjištění, nýbrž srozumitelnou interpretaci složité problematiky. Kniha sestává z pěti chronologicky uspořádaných oddílů. Vzhledem k obsáhlosti tématu jsou oddíly dále tematicky členěny podle víceméně jednotného vzoru – politické a společenské poměry; organizace církve; ideový vývoj a proudy. Hlavní výkladový text doplňují podrobnější exkurzy k vybraným problémům, případně jsou líčené skutečnosti dokumentovány citacemi z pramenů. Čtenáři se tak nabízí poměrně plastický obraz vývoje církevní organizace, věrouky a ideových proudů v širším historickém kontextu. Vzhledem k tomu, že autoři publikaci koncipovali jako studijní pomůcku pro širší spektrum humanitních oborů, bylo by však patrně vhodné věnovat samostatnou pozornost také církevním dějinám jako tématu historiografického bádání.

Jan Zelenka

Gian Luca POTEŠTÀ

Poslední Mesiáš. Proroctví a panovnická svrchovanost ve středověku

(= Každodenní život)
Praha, Argo 2017, 227 s.,
ISBN 978-80-257-2156-8.

Mesianismus má dlouhou a živoucí tradici v judaismu, a proto není divu, že název studie Giana Lucy Potesty vzbuzuje velký zájem. Odborníci i čtenáři, kteří po ní sáhnou, budou možná zpočátku zklamáni. Podle Gershoma Sholema, průkopníka studia židovského mesianismu a židovské mystiky je totiž mesianismus výsostným rysem judaismu.¹ Mesianismus, tedy víra v příchod Mesiáše, je přece to, co zásadně odděluje křesťanství a judaismus. S tímto všeobecně přijímaným názorem Potestà polemizuje a poukazuje na bohatou mesianistickou tradici v křesťanském prostředí. Potestà nesouhlasí se Sholemovým tvrzením, že zatímco judaismus chápe vykoupení jako historickou a veřejnou událost, křesťanská mentalita redempci vnímá ne jako událost, ale jako duchovní a neviditelný přerod, takřka soukromou záležitost.

Autor ve studii dokazuje, že ani v judaismu nebyla mesiášská myšlenka zdaleka tak přímočará a uniformní, jak jsme si zvykli věřit. Pojem *mašich* mohl krom krále osvoboditele, který se zjeví v posledních dnech světa a lidstva, znamenat také pomazání

¹ Gershom SHOLEM, *Mesiášská idea v judaismu a další eseje o židovské spiritualitě*, Praha 2017.

panovníka nebo duchovních. Velmi různorodá, jak se ukazuje při zkoumání Talmudu, je také představa, kdo vystoupí jako Mesiáš, jak a kdy přijde, zda je potřeba se na jeho příchod připravovat, zda se bude jednat o hnutí nebo o instituci či státní útvar atd.

Potestova kniha se zabývá mesianismem, kterému se dařilo v křesťanské společnosti: prorocství o příchodu vykupitele byla většínou vztahována k panovnickému majestátu. Neplatí to jen o středověku, ale i o novověku, kdy v německé kultuře žila postava Posledního císaře, nositele řádu a míru.

V úvodní části se kniha věnuje tématu *Konstansovy věštby*, která položila základy legendy o císaři posledních časů. Tato legenda sahá až do okruhu Herakleiova vnuka a měla pomoci uskutečnit záměr znovuzrození po nástupu k moci (roku 641) císaře Konstanse II., povoláného, aby christianizoval celý svět včetně vzpurných Židů. Poslední císař měl své dílo korunovat příchodem do Jeruzaléma, kde měl odložit vladařské insignie. Stejně téma v jiném hávu obsahuje *Pseudo-Metodějova apokalypsa*, vzniklá o několik desetiletí později v syrském křesťanském prostředí. K této legendě se v 10. století vrátil mnich Adso a přepracoval ji tak, aby vyzněla jako předzvěst nástupu a vítězství franských panovníků. V italském prostředí, jako výraz touhy po obnovení byzantské moci v Itálii, pak byla v oblibě tzv. *Tiburtinská Sibyla*, jejíž současně byla zmíněná *Konstansova věštba*.

Od druhé poloviny 11. století se starší prorocství transformovala v předzvěst odlišného říšského programu, zahájeného Jindřichem IV. V novém pojetí se již poslední císař neměl v Jeruzalémě vzdát moci, ale naopak měl město dobýt a získat dominantní postavení na úkor byzantského císaře, tedy dvě koruny. Tento program

se opírá o imaginární pouť Karla Velikého na Východ a vyzdvihuje kýženou expanzi německé říše. Naopak papežská koncepce pracuje s obrazem nejvyššího pontifika, který ovládne Východ z Říma.

Zejména v kruzích blízkých Fridrichu Barbarosovi se ujaly mesiášské představy, které oslavovaly císařovu osobu a jeho politickou ctižádost. Z těchto kruhů pak vzešly počiny jako přenesení ostatků Tří králů z Milána do Kolína nad Rýnem, protoredakce *Listu kněze Jana* a svatořečení Karla Velikého. Barbarosova smrt na výpravě, která měla znovunastolit moc křesťanských císařů v Jeruzalémě, znamenala ovšem konec této rétoriky a otevřela cestu představě, která umísťovala události posledních dní do Říma.

Papežská mesianistická rétorika vycházela z několika textů, z nichž nejnámější byla papežská prorocství, odvozená od byzantských *Leonových věštek*. Základním požadavkem, který papežové prosazovali, byla *plenitudo potestatis*, tedy svrchovaná moc pontifiků. V polovině XIV. století Jan z Roquetaillade uvedl do oběhu mesianistickou vizi, podle níž andělského pastýře posledních dnů bude doprovázet panovník, Francouz.

Jestliže se hlavní mesianistické legendy vázaly na osobnost panovníků (a později papežů), nelze opomenout ani lidový mesianismus, který byl a dodnes je typický právě pro židovské prostředí. Autor popisuje křesťanský lidový mesianismus prostřednictvím barvitého portréty Coly di Rienzo a jeho představy o lidové spravedlnosti.

Kniha o deseti kapitolách je opatřena fundovaným doslovem Pavlína Cermanové a jmenným rejstříkem. Jedná se o studii, která boří zažitě představy a nastoluje nové pohledy na problematiku nanejvýš citlivou a zajímavou.

Lenka Blechová